

artos (n. 1 del *DECat*), la *Font dels Artos* en el terme de Dorve, a la sortida de la Vall d'Aneu (364b36), on hi ha la conservació de -o, establerta com a pròpia del romànic pre-cat. d'aquesta zona en E. T. C. I, 122; entremig d'aquell lloc i el del poble present hi ha la *Solana dels Arts* en el te. de Norís (XXI, 170): Norís, però, és només 15 k. O. d'Ars, si bé amb la serra entremig; i, en fi, tot el conjunt de NLL i derivats que aplego en el paràgraf b11-37 del dit article.

En terra gascona hi ha noms amb probable comunitat d'origen amb el nostre: un *Ars* de Bigorra «lieudit» del mun. de Louey (c^o d'Ossun), que apareix en un doc. de c. 1140, com a «milicium de Arczsz» [*militia* 'terres nobles'] (Balencie, *Liure Vert de Benac*, 182). Però no hi tenen res a veure els noms de municipis francesos *Ars*: un a la Charente i dos a la Moselle, provinent el darrer de ARCUS, i els altres dos de ARSUS (Vincent, *Top. d. l. Fr.*, § 94).

En fi recordarem ací *Arsamala*, probable compost d'*arça* (fem. o neutre pl.), per al qual veg. *Salarsa* i *DECat*, s. v. *arç*, I, 364a28ss., 34ss. i notes 4 i 5.¹

¹ Serà útil aplegar-ne ací la documentació: *Archemala* a. 875, *Arcamala* a. 900, *Archamala* 913, *Arcamala* 961 i 984, *Arcamala* 996 (Monsalv. xv, 16, 28, 69, 190, 223, 230), *Archamala* a. 982 (MHi. 930). És clar que, en tots ells, *ca*, *cha* i *che* són símbols de ç (igual que *za*); en alguns, consta com a nom de riu o riera. Se'ns suggereix que sigui la «riera de *Samala* prop de Vallfogona» (crec que ja ho féu Monsalv.); el que ens consta, però, d'aquesta forma és com a nom d'un poblat molt més a l'E. dins el comtat: «in pago Bisuldunensi, villas duas, id est *Crispiano* [= *Crespià*, prop de Besalú], et in *Miliarias* [= Mieres], villa *Semala*» (Esp. Sag. XLIII, 381; i Monsalv. xi, 107). Des del punt de vista formal és inobjectable la reducció d'*Arsamala* a *(a)samàla, amb una deglutinació de *a*- pseudo-locativa. És versemblant que vagi existir el nom en dos llocs diferents, homònims: el de Mieres i un altre en el Ripollès: car, en el doc. de 982, figura en l'afr. d'un extens alou donat al monestir de Ripoll, en la qual s'anomenen també *Guardans* i el *Freser*, però especialment: el «collum de Balbos et --- villam Tamarium et infundit in *Tezer* et affrontat ad villam *Archamala*». Seria, doncs, entre el Ter i el Freser.

ARSÈGUEL

Poble del Baridà al peu N. de la Serra de Cadí.

PRON. MOD. *Arségel* SdUrg (1920); *arségäl*, en el poble mateix, i a Lavansa, 1933; el 1935, i després, ho vaig anotar així mateix a molts pobles de Baixa Cerdanya, Baridà i Ribera de la SdUrg.: a tots com a paxóton i amb -l final; amb é a tots els pobles de dialecte oriental [*arségäl*]; *arségel* a la Rib. de la Seu, *arségil* en el xipella d'Alàs etc. És absolutament infundada i inoïda la forma *Arseguell* amb ll que ha circulat en alguns nomencladors i treballs geogràfics (copia-

da per Ponsich, *Top.* 153, en greu, si bé disculpable, descredít del seu treball).

DOC. ANT. *Arcegal* 839, *Acte C. SdUrg.*, igual en el Cpbr. del Cart. i en la còpia del S. XII (PPujol, núm. 138); «in territ. Variense, villa *Arcekales*» a. 930, *Cart. Tavèrnoles*; «serra de *Arcegal*» a. 964 (Alart, *InuLC*, s. v. *serra*); *Arcegal* 996 (BABL vi, 35); *Arcegal* 1010 (*Marca Hi.* 977); *Arcegal* 1077 (*Cart. SdUrgell*, núm. 473); id. 1143 (MiretS, *Cbd.* 375); i dues versions d'una butlla, a. 1154 i 1165;¹ *Arceguell* 1359 (*CoDoACA* II, 89); «Bari --- lo lloc de *Arceguel* és de la vegueria» 1458 (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 70). Ponsich hi afegeix un *Arcegal* de 1277.

ETIM. Partim del que deixarem establert en E. T. C.: -CALE és una terminació representada en altres NLL compostos dels Pirineus catalans; la major part a Cerdanya i a l'Alt Conflent; el més conegut, en el poble d'*Isòvol*, antigament *Isogal* aa. 965, 966, 1011, 1126 etc.; i encara en el Baridà: *Arddòvol*, que és *Ardocale* en l'any 890 (consagració de la seva esgl.); *Toèvol* a Conflent (*Tobecale* 864 ss.); als quals vaig afegir, en el treball d'E. T. C. (I, 181-192), en primer lloc el nostre *Arsèguel* (p. 184); i, d'altra banda, els noms cerdans *Saltèguel*, *Estègat/Estegalella*, *Nyòvols* (ANGIÓ-CALE) a l'Alt Conflent; possiblement *Bordígol* (rosellonès) (amb BURDIGALE *Bordeus*?); i, en combinació diferent: *Bèrcol* (*Cornellà del Bèrcol*), que sembla ser un compost ILIBÉR-CALE, format amb ILIBERIS (Elna) i el segon membre de CAUCO-LIBERIS > *Cotlliure*.

Acabava amb una exploració insegura, però fundada, en el camp semàntic: «*Nyòvols* era un castell. Hi ha fonaments per creure que en altres casos aqueix -CALE designava també un castell. Consta que *Arsèguel* tingué un castell, i dels forts, perquè va exigir un setge en regla per part de les forces reials, quan es tractà de castigar les malvestats del seu senyor, En Joan Cadell» (GGC, *Lda.*, p. 50). I així vaig anar mostrant com hi havia conspicus castells a *Arddòvol* i a *Isòvol*. Deixo allí plantejada l'obscura qüestió de si hi ha relació amb CALA- de CALAGURRIS (i *Calamocha*), amb *Portocale*, i l'irano-àrab *kala(k)a* 'castell' (tot això ja molt més incert).

En part dubtós l'origen de -CALE, component del nostre nom, en part fermament establert; de toda manera, és innegable que es tracta d'un NL pre-romà, compost amb aquest -CALE.

Resta la qüestió de l'origen del primer component. Descartem del tot el llatí ARSUS 'cremat' (o altra cosa connexa), car hi ha c, unànime, darrere la r en totes les dades medievals (per a la data, bastant posterior, de la confusió entre ç i s, vegeu *EntreDL* I, 20ss., i mapa 2 de p. 108); i -RS- dona -SS- en català. Però tampoc és fàcil que sigui el nom de planta que hem vist a la base de *Ars* (SdUrg.). Com dic, en E. T. C. (I, 185.1ss.): es tracta del darrer poble de dialecte oriental, i el nom sona allí i més a l'E. -égäl, però més a l'O. égel amb vocal tancada, ço que prova que la base de la vocal tònica era E llarga o tancada, o bé i breu. Tant si *Ars* sortís de ARTOS com de ARTI- seria impos-